

memory) to overcome the information complexity]. Available at: <http://spkurdyumov.ru/networks/nejrossetevaya-sreda-nejromorfnyaya-associativnaya-pamyat-dlya-preodoleniya-informacionnoj-slozhnosti>.

Стаття надійшла в редакцію 05.03.2017 р.

УДК 373.015.31:7

ЛЮДМИЛА ОНОФРІЙЧУК

ludono@rambler.ru

кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського,
м. Вінниця, вул. Острозького 32

СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ ЯК ФАКТОР ТВОРЧОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Представлено методику творчого виховання учнів підліткового віку засобами музично-театрального мистецтва у загальноосвітній школі (ЗОШ). На прикладі занять шкільного музичного театру ляльок «Фантазія» (ЗШ № 12 м. Вінниця) висвітлено шляхи художньо-творчого виховання учнів у процесі освоєння синтезу мистецтв (музики, співу, танцю, декламації). Визначено умови, що впливають на успішне вирішення проблеми. Вказано, що серед них основоположне значення має просвітницька діяльність компетентного вчителя, здатного до творчих нестандартних рішень. Обґрунтовано необхідність та важливість використання ефективних прийомів і методів в умовах музично-театральної діяльності для розвитку емоційної чутливості учнів і загального творчого розвитку. Відзначено, що у процесі музичних занять учні успішно оволодівають творчими вміннями й навичками (мистецько-пізнавальними, художньо-мовленнєвими, ляльково-ігровими, танцювальними, сценічно-театральними), знаходять нетрадиційні шляхи вирішення практичних завдань, оригінально інтерпретують художні образи.

Ключові слова: синтез мистецтв, музичний театр ляльок, творче виховання.

ЛЮДМИЛА ОНОФРІЙЧУК

кандидат педагогических наук, доцент

Винницкий государственный педагогический университет имени М. Коцюбинского,
г. Винница, ул. Острожского 32

СИНТЕЗ ИСКУССТВ КАК ФАКТОР ТВОРЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ УЧЕНИКОВ ПОДРОСТКОВОГО ВОЗРАСТА

Представлена методика творческого воспитания учеников подросткового возраста средствами музыкально-театрального искусства в общеобразовательной школе. На примере занятий школьного музыкального театра «Фантазия» (ЗШ № 12 г. Винница) показаны пути художественно-творческого воспитания учеников в процессе освоения синтеза искусств (музыки, пения, танца, декламации). Определены условия, которые влияют на успешное решение проблемы. Указано, что среди них определяющее значение имеет просветительская деятельность компетентного учителя, способного к творческим нестандартным решениям. Обобщается необходимость и важность использования эффективных приемов и методов в условиях музыкально-театральной деятельности для развития эмоциональных чувств учеников и их творческого развития. В процессе музыкальных занятий ученики успешно овладевают творческими умениями и навыками (познавательными, художественно-декламационными, танцевальными, игровыми, сценично-театральными), находят нетрадиционные пути решения практических задач, оригинально интерпретируют художественные образы.

Ключевые слова: синтез искусств, музыкальный театр кукол, творческое воспитание.

LIUDMILA ONOFRICHUK

candidate of pedagogical sciences, associate professor,

SYNTHESIS OF ARTS AS A FACTOR OF TEENAGE CREATIVE EDUCATION

The article presents the method of teenage creative education by means of musical and theatrical arts at secondary comprehensive school. Showing school musical puppet theater «Fantasy» (secondary school No.12, Vinnytsia) the author highlights the ways of pupils' artistic and creative education during the study of the synthesis of the arts (music, singing, dance and recitation). The conditions affecting successful solution of the problem have been determined. Among them the author defines educational activities of a competent teacher who is capable to find out creative innovative solutions. The necessity and importance of using effective methods and techniques in terms of musical and theatrical activities for the development of pupils' emotional sensitivity and overall creative development have been grounded. During music lessons, pupils successfully master creative abilities and skills (artistic speech, drama, puppet games, dancing), find innovative solutions to practical problems, interpret the original artistic images. Creative combinations of various forms and methods of work, rehearsals, spectacles, concert performances – promote the development of creativity, intensify artistic and performing activities of pupils. The awareness of the character's motives is the impetus for creating the right stage feeling about reality and naturalness of stage action. It is noted that the art of musical theater helps them not only to acquire art knowledge and skills, but also strive for self-realization and self-improvement, better understanding of themselves and other people, awareness of the beauty of the life. The educational value of the theatrical activity lies in the understanding by teenagers their own attitude to the behavior of characters, developing the abilities to judge them critically, empathize and find alternatives for acquiring creative experience in future life situations.

Keywords: *synthesis of arts, musical puppet theater, creative education.*

Оновлення педагогічного мислення в наш час зорієнтовано на гуманізацію всієї системи виховання, відродження культурних традицій. Головною тенденцією у розвитку особистості є звернення до її естетичної свідомості, творчого потенціалу з максимальною повнотою розуміння прекрасного.

Прагнення сучасної педагогіки досягти гармонії, рівноваги розумового та духовного обумовлює зростання ролі вчителя та орієнтовано на інтегративний тип викладання предметів художньо-естетичного циклу у спорідненості різних елементів знань. Це сприяє творчому самовираженню, допомагає подолати емоційну напругу, стрес, сприйняти реальність в усьому її розмаїтті. Внаслідок цього підтверджується актуальність пошуку інноваційних шляхів художньо-творчого виховання учнів, які потребують вдосконалення педагогічних методів виховання у сфері синтетичних видів мистецтва.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що творчість є обов'язковою умовою формування особистості (І. Бех, В. Клименко, В. Моляко, С. Сисоєва й ін.). Названі та інші автори досліджують механізм художньо-естетичного впливу мистецтва на розкриття внутрішнього потенціалу особистості, доводять потребу використання педагогічних технологій у вихованні особистісних якостей.

Гуманітаризація шкільної освіти передбачає покращення якості викладання мистецьких дисциплін у школі, серед яких важливе місце належить музичному вихованню. Ефективним засобом формування мистецьких знань, умінь і навичок у художній діяльності слугує музичний театр з його інтегруючою функцією.

Процес творчого розвитку особистості засобами театрального мистецтва досліджували вітчизняні науковці Т. Гризоголазова, Л. Калініна, Г. Локарева, Н. Миропольська й ін.

Проте, незважаючи на появу значної кількості публікацій за вказаною тематикою, використовуються не всі потенційні можливості музично-театральної педагогіки у позакласній та навчально-виховній роботі в школі.

Мета статті – виявити органічну єдність синтезу мистецтв у театральній діяльності, її вплив на художньо-творчий розвиток особистості школяра та продемонструвати нові прийоми і методи музично-творчого виховання засобами музичного театру ляльок.

Через творчість відбувається формування людини і проявляється неповторність її індивідуальності, можливість «активно поставати перед світом, ... бути активним стосовно світу» [7, с.14].

Творчість, як опанування створеного, може розглядатися в межах педагогіки, виховання особистості, стимулювання її інтересу до знань і культури [4, с. 159]. Здатність до творчості розглядається як самостійна реалізація різних задумів особистістю будь-якого рівня розвитку, що самостійно вирішує проблеми, виходить за їх межі і формує нове ставлення до дійсності. Відкриваючи для себе нові сфери діяльності, особистість створює інші умови для свого життя.

У контексті сказаного особлива роль належить театральній мистецтву як одному з найбільш наочних форм художнього відображення життя, що збагачує художній досвід особистості, формує універсальні здібності, а також дозволяє створити в колективі певний психологічний мікроклімат. Сила безпосереднього емоційного впливу театру пов'язана з синтетичним характером цього мистецтва, що надає йому особливої переваги серед школярів. У результаті «органічного злиття різних видів художньої творчості» поєднуються художнє слово, танець, пантоміма, музика, спів, акторська гра тощо.

Варто зазначити, що у змістово-термінологічному сенсі поняття «синтез» означає об'єднання, поєднання. У сфері естетичного освоєння світу – це не лише створення художнього твору засобами різних видів мистецтва, а й єдність задуму і стилю, цілісність створеного образу, загальна спрямованість впливу на глядача і слухача [8].

З метою оптимізації творчих можливостей, розвитку емоційно-образного і раціонально-логічного мислення підлітків у ЗОШ №12 м. Вінниці створено учнівський музичний театр ляльок «Фантазія». Загальновідомо, що театральне мистецтво – це унікальний за своїм характером педагогічний чинник, який поєднує різні види художньої діяльності: мистецько-пізнавальну, художньо-мовленнєву, ляльково-ігрову, вокально-інтонаційну, танцювальну, сценічно-театральну. Для творчого виховання особистості необхідне стимулювання самостійності вибору учнями видів художньої діяльності, які найбільш відповідають їхнім запитам. Звернення до мистецтва театру виховує творчий підхід до справи як складної інтегративної якості особистості, що характеризується наступними критеріями: інтересом до мистецтва театру, емоційною чутливістю, здатністю до акторського перевтілення, мізансценування, сценічного спілкування, наявністю знань в галузі театральних-естетичних понять і уявлень [8].

Творча діяльність у дитячому музичному театрі передбачає створення певних педагогічних умов, до яких віднесено цілеспрямоване педагогічне керівництво (для забезпечення активної педагогічної взаємодії з учнями з метою виявлення їх потреб та інтересів, набуття вмінь мислити, переживати естетичні почуття, розуміти естетичну красу слова, музики, пластики й акторської гри); комплексне застосування засобів художньої виразності музичного театру ляльок (цим значно поглиблюється загальний мистецький світогляд, розкривається творчий потенціал особистості); систематична активізація творчої діяльності підлітків (вирішення творчих завдань на кожному занятті); стимулювання потреб до творчого самовираження й самовдосконалення (педагогічне схвалення і підтримка спроб підлітків виявити власні думки щодо художньо-образного змісту, втілення творчого задуму в процесі акторської гри, танцювальної, вокальної імпровізації).

На початковому етапі підліткам надається можливість для самостійної продуктивної творчості за часткової допомоги вчителя. Під самостійністю розуміється здатність без сторонньої допомоги виконувати творчі завдання, оцінювати результати власних досягнень. Залежно від поставлених завдань увага спрямовується на художні форми спілкування, стимулювання активності в проведенні бесіди, розповіді, повідомлення або перегляду сценічного матеріалу та його аналізу.

Організація навчально-виховного процесу в шкільному музичному театрі передбачає поступове розкриття національної своєрідності українського народного театру («Вертеп як вид народного лялькового театру в Україні», «Вертепне дійство та народні вистави»). З метою активізації уяви та образного мислення учні залучаються до активного обговорення художніх засобів народного театру, вивчають типові сюжети театрального

дійства. Це надає їм можливість виявити своє емоційно-ціннісне ставлення до дійсності, стимулює високу пізнавальну активність.

Цикл бесід, присвячених темам «Музика у театрі ляльок», «Специфіка музично-театральних жанрів», сприяє оволодінню всіма основними складовими театрального мистецтва, розкриває багатожанровість музично-театрального мистецтва, виховну, пізнавальну, розважальну функції музики у театрі ляльок, головне – допомагає зрозуміти роль театрального мистецтва у розвитку духовних сил, задатків і творчих умінь кожного учасника сценічної дії. З метою формування художньої компетентності учні виконують творчі завдання: проекти, доповіді з історії становлення народного музичного театру в Україні та інших країнах світу; розповідають про художні враження – на основі особистих спостережень, спогадів про музично-театральні видовища, спектаклі; порівнюють виконавські інтерпретації. В ході самостійної дослідницької діяльності підлітки оволодівають навичками критичного мислення, пізнають і осмислюють в історичному аспекті художні події і явища, що на сучасному етапі є продуктивною формою навчання.

Діяльність шкільного музичного театру спрямована на поглиблення художніх знань, засвоєння жанрових різновидів творчості, репертуару і специфічних особливостей індивідуальної майстерності видатних діячів театрального мистецтва ляльок Є. Деммені («Принципи роботи театру ляльок під керівництвом Є. Деммені»), артистів і режисерів мистецтва ляльок України В. Афанасьєва, С. Єфремова, Ю. Гімельфарба, О. Фоміна, О. Юдовича, письменників-драматургів Ю. Чеповецького і Г. Усача. Теоретичний матеріал забезпечується технічними засобами, ілюстраціями, демонстрацією фрагментів лялькових вистав. Знайомство з історичними фактами і сучасними планами театру впливає на побудову репертуарного плану і організацію художньо-творчого процесу у шкільному театрі (інсценування пісень, байок, постановка музичних казок, дитячих опер, міні-концертів, організація і проведення театралізованих свят).

Таким чином, засвоєння духовних та інтелектуальних цінностей спонукає школярів до самостійних творчих пошуків у форматі музичного театру. У своїх роздумах на тему «Що нам дає театр як вид мистецтва?» учнями відзначалось, що театральне мистецтво допомагає їм не тільки опанувати художні вміння та навички в практичній діяльності, а й прагнути до самореалізації та самовдосконалення, краще розуміти себе та інших людей, усвідомлювати красу навколишнього життя.

Наступним напрямом творчого виховання у музичному театрі ляльок є художньо-мовленнєва діяльність. Робота над художнім мовленням у театрі ляльок підпорядковується основній меті – вихованню в учнів ціннісного ставлення до мистецтва слова, ознайомленню із принципами виразного мовлення в ляльковій виставі, прийомами і навичками впливу на співрозмовника, удосконаленню дикції, артикуляції, дихання; синхронізації рухів ляльки зі словами актора, розвитку здатності до самореалізації у художній діяльності. Основні розділи занять з художнього мовлення: 1) основи художнього мовлення; 2) прийоми і методи роботи над художнім текстом; 3) сценічна мова і декламація.

Образний зміст театрального мистецтва формує не тільки естетичні, а й моральні та інтелектуальні почуття, розуміння моральних абстракцій. Підлітків приваблює креативний компонент драматизацій, інсценувань, за допомогою яких здійснюється комплексний вплив на розвиток літературно-творчих здібностей, творчої уяви, художньо-образного, асоціативного, логічного мислення.

Учні набувають, а пізніше вдосконалюють технічні навички з художнього мовлення, оволодівають практичними вміннями логічної побудови фраз. Для повноцінного втілення художнього образу п'єси необхідне озвучення реплік, які б доносили до глядача думки, бажання, переживання і прагнення кожного персонажу. Оволодіння емоційно-логічною виразністю художнього мовлення потребує як дотримання розділових знаків, які супроводжуються відповідною мімікою та жестами, так і відпрацювання темпу мовлення і динаміки голосу.

У процесі занять учні виконують спеціальні вправи для покращення інтонації (вправи з різним емоційним відтінком: попередження, переляку, зацікавленості, запитання; на імітацію голосів на матеріалі літературних фраз); чіткої дикції (скоромовки,

вправи артикуляційної гімнастики), для формування правильного, глибокого дихання, координації рухів з мовленням тощо. Завдання на створення творчих продуктів краще стимулюють творчий розвиток підлітків. Вони охоплюють процесуальні характеристики творчості (художнє сприймання, мислення, уяву, мовлення) і сприяють формуванню мотивацій творчої діяльності. Система завдань передбачає синтез кількох видів творчої діяльності, наприклад, підібрати музичні фрагменти-характеристики для персонажів вистави або намалювати ескізи декорацій та костюмів до театральної вистави та багато іншого.

Художньо-мовленнєва діяльність охоплює комплекс прийомів і методів роботи над художнім текстом: читання творів фольклорних жанрів (байок, казок, міфів) за умовними позначками – партитурними знаками; знайомство з основами драматургії; структурним аналізом казок за планом: вступ, зав'язка, розвиток, розв'язка; складання і читання віршів на задану тему. Розуміння виховної ролі «мистецтва слова» передбачає розширення репертуару творами українських (Л. Глібова («Зозуля і Півень», «Вовк і Кіт», «Орачі і Муха»); О. Пчілки («Котова наука», «Дрібненькі грушки»); В. Симоненко («Мудра паляниця»)) і зарубіжних (Ж. Лафонтена («Вовк і Собака»); І. Крилова («Вовк і Ягня», «Мавпа і окуляри», «Слон і Моська», «Квартет»)) поетів-байкарів.

У процесі публічного виступу з ляльками неможливо виокремити емоційно-інтонаційну виразність мовлення від пластики жестів, гри лялькових персонажів, танцювального руху, міміки, артистизму і зовнішнього вигляду виконавців. Втілення художнього задуму потребує синхронізації і самостійності творчих дій в атмосфері колективного творчого пошуку, вміння володіти інтонаційно виразною вимовою, контролювати свій емоційний стан, виражати почуття жестами і мімікою, порівнювати, зіставляти, аналізувати, імпровізувати забезпечували успіх підлітків у сценічній діяльності. Мистецтво художнього слова в гармонії зі сценічною дією розвиває творче мислення підлітка. Аналізуючи твір, його художньо-тематичний зміст, учень пізнає думки автора, його світосприймання, перетворюючись з виконавця у співавтора твору.

Наступним напрямком творчого виховання учнів є ляльково-ігрова діяльність. Оскільки ігрова діяльність – природно близька юним акторам, лялька ає посередником між грою та реальним життям, де театральне дійство відображає реальні та фантастичні образи. У ляльковому спектаклі головна увага спрямована на гру ляльок, тобто їхній рух. Складність завдання зумовлена тим, що для усвідомлення ролі треба уважно вивчити виразні можливості ляльки, знайти головний ритм рухів її корпусу, голови, рук.

Відповідно до змісту занять («Гра з двома ляльками», «Сценічна гра ляльок відкритого типу – актори-маски», «Танцювально-пантомімічні етюди у виконанні актора-маски», «Гра актора-маски в танцювально-пантомімічному жанрі, пародії та клоунаді», «Сценічне спілкування акторів за ширмою, в «живому плані») вирішуються творчі завдання: створення танцювальних номерів з ляльками; вивчення танцювально-пантомімічних художніх прийомів; опанування мовно-руховою та вокально-руховою координацією; складання пластичних пародій та розігрування їх; імпровізація та сценічне втілення художнього образу.

Наступне місце у творчому вихованні учнів займає вокально-інтонаційна діяльність. Спів у музичному театрі ляльок виконує дві функції: образно-зорову (створення яскравого театального образу) та ілюстративно-фонову (музично-образна характеристика дійової особи). Засвоєння необхідних знань і вокальних умінь будується на матеріалі пісень та вокальних фрагментів з музичних казок. Учні оволодівають вокальними навичками (правильне звукоутворення, співацьке дихання, чіткість вимови), відтворюючи емоційно-естетичний і художньо-виразний образ у процесі сольного та групового співу.

При створенні художнього образу лялькових персонажів з використанням тембрального забарвлення голосу формується індивідуальна манера і стиль виконання. Застосовуються прийоми пошуку ефективних засобів художньої виразності при інтерпретації пісень у поєднанні з акторською грою. На початковому етапі учням пропонуються нескладні для виконання народні ігрові пісні «А вже весна», «Подояночка», «Мак», «Перепілка», «Грицю, Грицю, до роботи», «Занадився журавель», «Зайчик», «Ходить гарбуз по городу» тощо. Проте методика розучування пісень ускладнюється одночасним виконанням декількох дій: координації руху (робота з

лялькою), голосу (декламація, спів), слуху (своєчасні репліки, спів під музичний супровід). Тому заняття мають комплексний характер з поступовим ускладненням техніки виконання за різними напрямками.

Комбінування декламації і співу, свідоме донесення образності вокального слова та його узгодженість з рухами театральної ляльки сприяють удосконаленню вокально-сценічних умінь учнів і впливають на створення цілісного уявлення про сценічний образ.

Емоційна захопленість діяльністю, впевненість у досягненні успіху, «відновлення» у разі неуспіху [3, с. 293] стало стимулюючим фактором для поповнення тезаурусу знань в галузі вокально-театрального виконавства (бесіди «Характеристика голосів персонажів у музичному спектаклі та опері-казці», «Поєднання засобів виразності музики і театрального дійства», «Розвиток вокальних виконавських умінь», «Музичний образ у дитячій опері»).

Організація творчої діяльності в умовах органічного поєднання теоретичних знань та практичних умінь з основ вокального мистецтва передбачає виступ підлітків з вокальними сольними та ансамблевими номерами в музичних спектаклях, дитячих операх з рукавичними ляльками (за ширмою) і акторів-масок у «живому плані» (на сцені). Орієнтація на синтез двох видів ляльок стала стимулюючим фактором для розробки відповідної програми та методичного вирішення навчально-виховних і творчих завдань. При цьому враховуються такі фактори, як загальний художній рівень розвитку учнів, ступінь інтересу до того чи іншого твору.

Танцювальна діяльність теж є важливою складовою творчого зростання школярів. Процес творчої діяльності учні усвідомлюють в театральній-ігровій танці через власне «Я». За допомогою пластики, фантазії вони створюють свій психофізичний і соціальний образ, матеріалізують своє образне художнє мислення.

Процес дитячої творчості може бути зображений схематично в такому вигляді: музика – переживання дитини – створення нею музично-ігрового образу [1, с. 221]. Ритм музики тісно пов'язаний з пластикою, бо вони мають спільну основу – рух. Творчий процес відбувається не лише під час впливу музики на дитину, а й адекватного її сприйняття, цілісного бачення образу, а танець виступає продуктом творчості. На думку В. Кліменко, «координація рухів – дзеркало розумових процесів. Естетичні почуття регулюють рухи думок, образів і дій, націлюючи їх на втілення особистої гармонії в гармонію створених предметів та явищ, щоб вони згодом випромінювали красу» [3, с. 197].

Транслюючи заплановану програму занять, вчитель при підготовці танцювальних фрагментів театральної дії аналізує разом з вихованцями музичний супровід, мелодію, її складові частини, ритм, динаміку розвитку, засоби виразності; фонічний аналіз: інтонаційний розвиток, звукове та тембральне забарвлення.

Сила і перевага музично-ритмічної діяльності для формування дитячої художньої творчості полягає в тому, що вона є синтезом кількох видів мистецтва: музики, драматизації, пластики, пантоміми і хореографії, що поєднуються в єдине художнє ціле за допомогою музично-пластичного образу. Основою розкриття сенсу вчинків дійових осіб є музичний рух, який допомагає створити художній образ і передати емоції. Танець, пантоміма і пластика – форми музично-хореографічної драматургії, рухові виразно-зображальні засоби поетичного змісту музики, за допомогою яких створюється художній образ.

Відмінною рисою музично-ритмічної творчості є наявність синтезу двох компонентів – виконавчого і продуктивного. Інтерес до процесу художньо-творчої діяльності у музичному театрі обумовлюється виконанням вправ, етюдів на творче комбінування рухів актора-маски, варіативність рухових дій, що передбачають імпровізацію на заданий пластичний малюнок, інсценізацію, постановку хореографічних імпровізацій за мотивами казок.

При підготовці фрагментів вистави кожний виконавець отримує індивідуальне творче завдання – створити свій образ, який передбачає певні взаємостосунки, синхронізацію дій з іншими персонажами, роботу над виразними рухами, виконання пластичних ілюстрацій до лялькових вистав. Пластично-танцювальні етюди на введення непередбачених обставин, на зміну характеру стосунків між персонажами розкривають потенційні можливості учнів щодо художнього втілення театрального образу. Найбільш вдалі творчі розробки і пропозиції, танцювальні композиції використовуються під час

концертно-сценічної діяльності, що сприяє органічному відтворенню художнього задуму та успішному веденню творчого діалогу з глядачами.

Сценічно-театральною грою чи діяльністю загалом забезпечується комплексне виконання творчих дій, спрямованих на створення театральної постановки спектаклю, що потребує акторської і художньої майстерності всього колективу. Процес розучування відбувається у творчій взаємодії вчителя і учнів у такій послідовності: ознайомлення з роллю; вивчення і всебічний аналіз твору; вживання, втілення в образ; вокальне і декламаційне читання тексту; координування сценічних дій. Образ театральної ляльки, художнє слово, декоративне оформлення і музичний супровід забезпечують ефективність сприйняття естетично-виховних ідей засобами театрально-сценічної творчості.

Перші заняття у шкільному музичному театрі розпочинаються з вправ та етюдів на пам'ять фізичних дій, на дію у запропонованих обставинах. Вони допомагають створити правильне сценічне відчуття, правдиву, природну дію на сцені, підготуватись до складніших форм музично-театральної діяльності. Змінюючи обставини, за одне заняття учні мають можливість виступити в різних ролях, уявити себе у реальних або фантастичних ситуаціях.

У процесі занять виявились нестандартні рішення у вирішенні проблемних ситуацій, коли учні-актори демонстрували свою здатність свідомо мислити і діяти, визначаючи композиційну структуру творів, створюючи мініатюри-імпровізації на задану тему. Знання сценічної грамоти, вправи та етюди в поєднанні з дидактичними та сюжетно-рольовими іграми визначають рівень творчих досягнень, що виявляються у здатності реалізувати інтерпретаційний задум художнього твору.

У процесі роботи над постановками одноактних спектаклів, мюзиклів і музичних казок усвідомлювалися поняття «синтез мистецтв» і «сценічний стиль» як компонентів театральності, які забезпечували художню цілісність спектаклю.

Практичне оволодіння основними засобами виразності сценічного дійства передбачає усвідомлення ряду взаємопов'язаних психофізіологічних категорій: уваги, уяви, логіки, естетичних переживань (відчуття краси людських почуттів та стосунків). Створюючи характер лялькового образу за допомогою аналогій з життя і фактів, які активізують творчу фантазію, юні актори відображали безперервний ланцюг дій персонажу з урахуванням сюжету. Відбувалось усвідомлення мотивів поведінки персонажів, створювалось правильне сценічне відчуття щодо реальності і природності сценічної дії.

Етюдна робота з ляльками базується на матеріалі, який розширює межі творчих можливостей учнів у вербальному і невербальному спілкуванні (жест, міміка, погляд), забарвлює діяльність позитивними переживаннями, захопленням працею, радіощами від цікавих знахідок. Втілення творчих завдань здійснюється шляхом усвідомлення смислового навантаження певної ролі, інтонаційно виразної передачі думок і почуттів лялькового персонажу, адекватної реакції на слова та поведінку партнерів.

Таким чином, на заняттях музичного театру ляльок творчі досягнення підлітків відображаються в уміннях самостійно характеризувати персонажів музичних вистав, працювати над цілісністю вокальної та сценічної інтерпретації образу, передбачати емоційну реакцію глядачів на творчу інтерпретацію художнього образу, психологічно підтримувати партнерів під час виступів, об'єктивно оцінювати свою виконавську майстерність.

Виховна цінність театрально-сценічної діяльності полягає в осмисленні власного ставлення підлітків до вчинків персонажів, розвитку умінь критично їх оцінювати, співчувати та знаходити альтернативні можливості дій для набуття творчого досвіду в майбутніх життєвих ситуаціях. Отже, художня діяльність активізує самостійний творчий пошук підлітків у контексті забезпечення інтеграційних процесів засвоєння видів мистецтва.

Враховуючи актуальність досліджуваної проблеми, у майбутньому варто детально вивчити і дослідити терапевтичне значення музично-театрального мистецтва та його роль у процесі соціалізації підлітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини / Н. О. Ветлугіна. – К.: Музична Україна, 1978. – 255 с.
2. Копець З.А. Театральне мистецтво в школі / З.А. Копець. – К.: Рад. школа, 1971. – 128 с.
3. Клименко В. В. Психологические тесты таланта / В. В. Клименко. – Харьков: Фолио, 1997. – 414 с.

4. Левчук Л. Т. Основи естетики: навч. посібник / Л. Т. Левчук, О. І. Оніщенко – К.: Вища школа, 2000.
5. Онофрійчук Л. М. Комплексне застосування засобів виразності у створенні художнього образу лялькового театру / Л. М. Онофрійчук // Наукові записки. Вип. 9. (Серія : Педагогіка і психологія). – Вінниця: ВДПУ, 2004. – С. 77–81.
6. Онофрійчук Л. М. Розвиток пізнавальної активності школярів в умовах сценічно-ігрової діяльності / Л. М. Онофрійчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2012. – Вип. 32. – С. 140–146.
7. Роменець В. А. Психологія творчості / В. А. Роменець. – К.: Либідь, 2001.
8. Синтез мистецтв в театрі, кіно, музиці. Синтез мистецтв в православному храмі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wikifr.xyz/mistectvo-ta-rozvagi/mistectvo/55600-sintez-mistectv-v-teatri-kino-muzici-sintez.html>.

REFERENCES

1. Vetluhina N. O. *Muzychnyi rozvytok dytyny* [Children's musical development], Kyiv, Muzychna Ukraina, 1978. 255 p.
2. Kopets Z. A. *Teatralne mystetstvo v shkoli* [Theater Arts at school], Kyiv, Rad. shkola, 1971. 178 p.
3. Klymenko V. V. *Psykhologicheskiie testy talanta* [Psychological tests of talent], Kharkov, Folyo, 1997. 414 p.
4. Levchuk L. T. *Osnovy estetyky: navch. posib.* [Fundamentals of aesthetics: manual], Kyiv, Vyshcha shkola, 2000. pp. 21.
5. Onofriichuk L. M. *Kompleksne zastosuvannia zasobiv vyraznosti u stvorenni khudozhnioho obrazu lialkovoho teatru* [Integrated use of expression means to create an artistic image of the puppet theater], Naukovi zapysky. Vol. 9. (Serii: Pedagogika i psykholohiia). Vinnytsia, VDPU, 2004. pp.77-81.
6. Onofriichuk L. M. *Rozvytok piznavalnoi aktyvnosti shkoliariv v umovakh stsenichno-ihrovoi diialnosti* [The development of students cognitive activity in terms of drama playing activity], Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy. 2012, Vol. 32. pp. 140-146.
7. Romanets V. A. *Psykholohiia tvorchosti* [Psychology of creativity], Kyiv, Lybid, 2001. pp. 14-16.
8. *Syntezy mystetstv v teatri, kino, muzytsi. Syntezy mystetstv v pravoslavnomu khrami* [Synthesis of Arts in theater, cinema and music. Synthesis of Arts in Orthodox church] [Elektronnyj resurs], Rezhym dostupu: <http://wikifr.xyz/mistectvo-ta-rozvagi/mistectvo/55600-sintez-mistectv-v-teatri-kino-muzici-sintez.html>.

Стаття надійшла в редакцію 20.02.2017 р.